

بررسی کتاب

به نظر نورتروپ فرای تراژدی وضع کننده مفهومی از «شالوده‌ی طبیعی و معتبر شخصیت انسان» است. در تراژدی برخلاف رمانس و ملودرام شخصیت‌ها از قید توهم و رویا خلاص می‌شوند چرا که نظم حقیقی طبیعت یا عالم است که عرضه می‌شود. در تراژدی، مخمصه حقیقی است و قهرمان به این دلیل قهرمان است که فارغ از هرگونه توهم و اغفال با مخمصه رو در رو می‌شود.

از مطالعه‌ی کتاب حاضر بر می‌آید، که مولف در عین اینکه احساس تراژیک زندگی در او نیز زنده و جاری است می‌کوشد جدا از هر نوع توهم و اغفال به تراژدی آتنی توجه کند. اما همان‌گونه که در مقدمه‌ی منصور براهیمی بر کتاب آمده است فقر ادبیات انتقادی تا حدودی مانع تحقق تام و تمام این احساس در اثر حاضر شده است. این فقر چیزی جز میراث دانشگاهی ما نیست که نویسنده نیز به ناچار ارث برده است و باید بتواند در آینده بر آن غلبه کند.

براهیمی معتقد است اگر پاسخ این پرسش که: آیا ما با به دوره‌ای گذاشته‌ایم که نسل جوان آن تجربه‌ای تراژیک را از سر می‌گذرانند؟ مثبت باشد، پس احتمالاً در آستانه دورانی هستیم که شور تراژیک آن خاص و یگانه است. به گمان وی، نویسنده کتاب با این ادعا که ما فقط

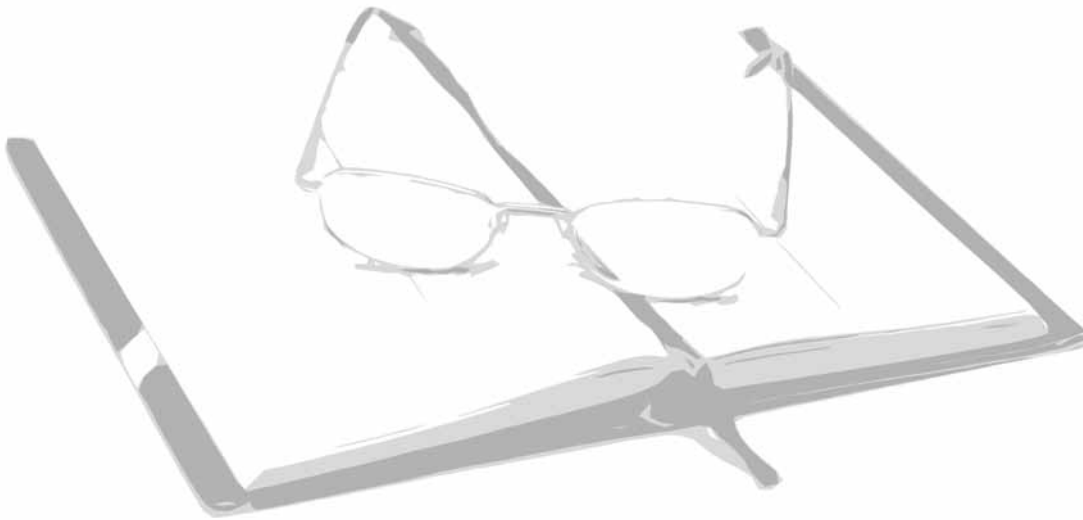

تراژدی در عصر سیاسی یونانیان

فرهاد سلیمان نژاد

با مقدمه‌ی منصور براهیمی و محمود صباحی

نشر افراز، ۱۳۸۷

صورت می‌گیرد که نشان دهد تاریخ در شکل تاریخی‌اش، پدیده‌ی سیاسی بوده و کارکرد اصل آن سیاست بوده است.

در این راستا، چند نکته مورد توجه نویسنده قرار گرفته که برآیند کلی این نکات در دو فصل پایانی کتاب ارائه شده است. وی می‌نویسد: «در فصل‌های مذکور دو تراژدی شاخص یونانی، اورستیا اثر آیسخو و ادیپ شهریار شاهکار سوفوکلس مورد تفسیر قرار گرفته و برای اینکه ثابت شود، تراژدی چگونه در یونان باستان درگیر سیاست بوده، به واکاوی شباهت‌های داستانی آنها با وقایع تاریخی دوران‌شان پرداخته شده است. بدین منظور دو اثر برجسته از متون تاریخی باقی‌مانده از یونان را برای تطبیق برگزیده‌ایم. یکی رساله‌ی اصول حکومت آتن اثر ارسطو با اورستیا و دیگری تاریخ جنگ‌های پلوپونزی اثر جاودان توسیدیدیس، مورخ آتنی با ادیپ شهریار مطابقت داده شده است.

اما آیا می‌توان از بررسی دو نمونه‌ی فوق، به نتیجه‌ای رسید که بتوان آن را به کلیت پدیده‌ای نسبت داد. به گفته‌ی مولف لاجرم در این رساله به بررسی مقدمات و مسائل کلی مربوط به پدیده‌ی تراژدی پرداخته شده است و به لحاظ اهمیت تراژدی‌های سوفوکلس و آیسخولوس در میان سایر تراژدی‌های یونانی، واکاوی آن در کتاب آمده است.

امروزه از تراژدی‌های یونان تعداد انگشت شماری در دست است همین تعداد خود بزرگ‌ترین شاهکارهای تراژدی یونانی را دربر می‌گیرد که ادیپ شهریار و تریلوژی اورستیا جایگاهی فراتر از دیگر تراژدی‌ها دارند. به نظر مولف در این بین اوریبیدس مساله‌ی متفاوت و بغرنجی است که پرداختن به آن به زمینه‌سازی مفصل‌تری در مقایسه با کتاب حاضر نیاز دارد. به همین دلیل این موضوع در جلد دوم پژوهش حاضر ارائه خواهد شد. به هر حال کتاب را می‌توان تبیین‌کننده‌ی مقدمات دانست، مقدماتی که در شناخت سوبه‌ی کلی تراژدی که همانا کنش سیاسی آن است، اهمیت زیادی دارد.

کتاب در هشت فصل ارائه شده است:

- روش تفسیر: علیه متن وارگی، در دفاع از مساله‌ی تاریخ
- دیونوسوس و فرهنگ کشاورزی: با تاملی در خاستگاه تراژدی
- نیچه و تراژدی یونانی: تاملی در ضدیت تراژدی و امر تراژیک
- ایده‌آلیسم مشرک در فلسفه‌ی هگل: در دفاع از آنتیگونه‌ی مغموم
- اورستیا و مساله‌ی آرپوپاگوس
- پریکلس در آینه‌ی ادیپ شهریار
- کتابشناسی

در دوره و زمانه‌ی فردوسی توانسته‌ایم (یا جرأت کرده‌ایم) تجربه‌ی تراژیک زندگی را از سر بگذرانیم و این که تحقق داستانی و ادبی چنین تجربه‌ای فقط در فردوسی قابل مشاهده است، چندان موافق نباشد. برهه‌ای که از جهت امکان تحقق تراژدی هم‌تراز دوران تراژیک یونان و دوره‌ی الیزابت است.

کتاب با اینکه در برخی از ادعاهای نظری، فلسفی، تاریخی و هنری مجادله‌انگیز است، اما تجربه و بینش تراژیک مولف قابل توجه است. و از آن جایی که برخی فلاسفه گمان دارند فقط در دنیا و بینش تراژیک حقیقت به تمام و کمال به ظهور می‌رسد، بارقه‌ای که در کتاب حاضر در شرف درخشیدن است، می‌تواند دوران جدیدی را نوید دهد. مطالبات تجربه‌ی تراژیک، سخت است و هر فرد، فرهنگ یا جامعه‌ای نمی‌تواند (یا جرأت) نمی‌کند به نیازهای آن به‌طور کامل پاسخ گوید. در واقع حقیقت تراژیک زندگی هم سنگین و غیرقابل تحمل و هم نشاط آور و رهایی بخش است. به نظر براهیمی این سفر قربانی می‌خواهد و کسان‌ی را می‌خواهد که خود را قربانی کنند تا امکان تحقق حقیقت تراژیک برای دیگران فراهم شود. کتاب حاضر چاووشی خوان این سفر است.

به نظر مصباحی نیز موضوع اساسی این کتاب، پاسخی است به کتاب نیچه: فلسفه در عصر تراژیک یونانیان، که ما آن را بی توجهی نیچه می‌دانیم در درک عصر تراژیک یونانیان از عصر تراژدی‌ها و تراژدی نویسان و فلاسفه‌ی یونان، و از نگاه کتاب حاضر زمانه‌ی چنین تعیناتی، زمانه‌ای سیاسی است در یونان تا زمانه‌ی تراژیک؛ زیرا از دید ما: تراژدی چونان یک نوع نمایش، بیانگر زیستن در یک وضعیت تراژیک در عصری قدیم‌تر است و نمی‌تواند حاصل زیستن در یک موقعیت تراژیک باشد و همان‌گونه که مولف کتاب در پی اثبات آن است، سیاسی‌نگری بر شئون زندگی آن عصر یونانیان غلبه داشته است.

کتاب در تلاش است، حداقل با شناساندن انگیزه‌ها و مرزهای سیاسی تراژدی‌های یونانی، امکان دستیابی شفاف‌تر خوانندگان را به موقعیت‌های تراژیک شخصیت‌های تراژدی‌های یونانی فراهم کند و تا جای ممکن امر والای تراژیک را از امر سیاسی پالایش دهد.

کتاب که در واقع رساله‌ی مولف است، تفسیری بر تراژدی یونان می‌باشد و قبل از آنکه به ذهنیت مفسر توجه داشته باشد به تاریخ نظر دارد و از مطابقت تاریخ و تراژدی به وجود می‌آید بنابراین تفسیری تاریخی بوده و بر مقایسه‌ی تطبیقی رخدادهای تاریخی و نشانه‌های موجود در طرح داستانی تراژدی‌ها تاکید دارد. این امر با این هدف